

סמל דויטש-אלטברג רפאל
9255

בן צציל וזאב

נולד ב- 20.10.1926

התגייס לצה"ל ב- 1947

שרת בגדוד "דרור" (14)

נפל ב- 9.6.1948

בעת מילוי תפקידו.

ציונים אסטרטג רבאס,

בן צציל וזאב, נולד ביום י"ב בחשוון תרפ"ז (20.10.1926) בקיבוץ משמר העמק ובו רכש את השכלתו. היה בעל נפש פיוטית ומזג סוער; מבריק בנצנוצי הומור עסיסי טוב-לב. את חייו רצה להקדיש לאמנות, למוסיקה ולשירה, אף ניסה כוחו בעט-סופרים. היה אהוב ואהוד על כל יודעיו. בחודש ינואר 1947 הצטרף לפלמ"ח ונשלח לקבוצת רמת יוחנן. לאחר חודשים מספר נשלח לקורס מפקדים ואחר-כך עבר לתפקידי הדרכה. היה מדריך ביגור, הזורע, גבת, קבוצת השרון ותל יוסף.

בתקופת המאבק נגד הבריטים הצטרף אל הגדוד הראשון של הפלמ"ח והשתתף בפיצוץ תחנת הרדאר על הכרמל. עם פרוץ מלחמת-העצמאות היה בין מתקיפי כפר הפורעים בלד א-שייח'. אחר-כך עבר לגליל המערבי והשתתף בקרבות שפרעם, כברי ויחיעם. רפאל שירת זמן-מה בקבוצת חניתה כמדריך והועבר משם למשמר העמק. באותו זמן צורף לגדוד חי"ר בחטיבת "גולני" ושימש בו כמדריך. השתתף בכיבוש מגידו ולגיון ובקרב על ג'נין. השתתף ב-8.6.1948 בהתקפה על לוביה שנכשלה. ביום ב' בסיוון תש"ח (9.6.1948) היה עם מחלקתו על אחד ממשלטי לוביה. בבוקר החלה התקפת אנשי קאוקג'י, ואז נפצע. אולם על אף פצעיו הוסיף לפקד על אנשיו עד שנפצע שנית. כשחשו חבריו לעזרתו נפצע בשלישית ונהרג. רק אחרי שישה שבועות הובא למנוחת-עולמים בקיבוץ משמר העמק.

קטע מתוך מכתבו של רפאל שנכתב בימי המדור בחניטה

בינואר 1947 הצטרף לפלמ"ח ובשלח לרמת-יוחנן. אחר חודשים מספר בשלח לקורס מפקדים. היה מדריך ביגור, חזורע, גבת, קבוצת השרון ותל-יוסף. הצטרף אל הגדוד הראשון של הפלמ"ח, השתתף בפיצוץ תחנת הרדאר על הכרמל, והיה בין מתקיפי בלד-א-שייך. א"כ הועבר לגליל המערבי והשתתף בקרבות על שפרעם, כברי ויחיעם, שרת בקב' חניטה כמדריך.

קטע מתוך מכתבו של רפאל שנכתב בימי המצור בחניטה ב - 8.4.1948 :
"הלל, קבלתי את מכתבך. הוא פרץ בדרך עקלקלות את המצור. זאת היתה בשבילי ממש חריה לראות את האותיות הגדולות שלך שכה הורגלתי לראותן במשך השנים כמו את השמש העולה.
אנחנו בצורים כבר כשלושה שבועות. הרבה מהרגשותי אני יכול לסכם בעובדה אחת: אתמול ארזתי למשלוח את חפצי מפקדי שנהרג. ואם יגיעו הימים וניפגש אוכל לספר לך מה קרה בברי. בדרך זו בפרדתי מכמה ידידים. ביחד עם כל הבטארים נשאתי את כונדה של המכה, אבל ידוע: אין אור בלי צל ואין מלחמה בלי כשלוכות. כשם שאסור לשמוח יתר על המידה, כן אסור ליפול ברוח! לדעת לשאת תוצאות רעות בזה נבחנת רוח איתנה!

הייתי קצת בבאלי במשפט האחרון. אבל הרבה משפטים נראו לנו בבאליים מפני שנפגשנו בהם בחיים רק במימדים קטנים. אתה יודע שמתמיד אני איש הרגש ולכן גם עכשו השובא גדול ביותר שאני רגיש לו - זה היאוש. אני מחזיק הרבה טובה להודעות ההגנה: אפשר להגיד את האמת וגם אז לעודד. אנחנו צחקנו לסיפורים הרוסיים של זמן המלחמה, אבל זו היתה הדרך לעודד אנשים פשוטים. כמו בכל הזית ותהיה אשר תהיה חשוב יום המחרת, כשמתוך מוטלים לפניך אתה מתחיל להרהר בגורל..."

מתוך מכתב. חניטה 4.1948.
"... הלל, אתה זוכר את שי חתבו על שירי, בנוכחות הגר, הרבה מדעותיך קיבלתי, אבל את הדרך המשכתי כמו שהולכיכזבי רגשותי ויכולתי. ישנה התקדמות, צריך מגע חי עם מי שישכלל את כלי בטויי. על כל פנים "מלאכה" זו מעסיקה אותי כל פעם שאני מתחיל לטבוע. "מלאכה" זו עשתה אותי אדם חדש. למה אני כותב "מלאכה", מכיוון שהרבה עמל אני משקיע בשיר. עד שהמילה נכתבת, עד שהשורה בנויה, הרבה קוים נמתחים - למחוק. ואתה מכיר אותי - אני רוצה לדהור.

הסתכלתי על הרי הכרמל, פתאום הבהיק מאחוריהם אור
הזרקור - זה היה כאילו שלחת לי ברכה לבנה, מיץ
זרוע ארוכה.

הכוכבים החורידו מהתרגשות, זה היה כל כך מתאים.
אני שוזר יום אל יום כמעשה מקלעת של כליון וחיים,
מקלעת של ניחושים - - - ותקווה של צפיה - - -
וסבלנות. . . הרקיע הזאת מבהיקה באור - והוא
כהה מאד.
הלוואי ויצדתי ממנה חופה ולא עניבת חבק.

טוב שאני מרגיש עיפות מרוב ביטוי, התגעגעתי לזמן
הזה הרבה, מתוך העייפות אני חש כבר, בכוחות חדשים.
שילים צריך לכתוב במצב רוח רונן - כך גם צריך
לחיות - - - הסבל ביתן לביטוי רק כשהוא מודבר, רק
כשהוא חלף... זה טוב, כי סבל המודבר ע"י כשרון
מוליד את האמנות. . .

כך הסתכלתי על הרי הכרמל.....

נכתב עלי יפאל

תמונות בעת שירותו
ולחימתו במשמר העמק

יום 7, ליל ניצן הע"מ - 7.5.48

השחרחרת ממשורר העמק...

תמונות בעת
שירותו הצבאי

חברים כותבים לזכרו של רפאל ז"ל

רפאל דויטש-אלטברג

על רפאל ניתן או לא לומר כלום, או לספר, לספר שעות רבות ועדיין לא הוא
ניינו, בני משפחה העמק הצעירים, היה מקובל מאוד, אך לא רבים הבידוחו לעומקו.
בין החתומים דומני לא נמצא איש, שיזע עליו דבר של ממש, הוא היה אדינער יוצא
דופן אך על פי שהיה חברותי מעיקרו, הוא היה אמן.
היתה זו אישיות נעדרת, כמעט ואמרת' כאוסיית, נפשו היתה סעונה תמיד טען
של מתח עליון, אך עיקר צותה שלא מצאה אילן של ממש לברוק ולהיאחו בו, הוא
היה מחוי רשפי הומור וסקחות ורועם בקורות של יאוש עצבני והיה עובר ומסליג מסקום
למקום, והסלנה היתה עיקר שבו, מעולם לא ניגוה, תמיד רגש.
בעיני עצמו נראה סבוך ומסובך, אך למעשה היה יותר מכן ופחות מכן, לפי שהיה
אמן, טיפה את ריגושיו ען משטותם, התירם מסקתם, באותה המידה שהיה חסר שרשים
בחיי המעשה, העמיק שרשים בחיי הנפש.
הוא אהב את החיים, שעה שיצר - חי! שעה שחי - יצר! אלא שהיתה בו
טראגדות של אזלת-יד, אמנם, ידו קצרה להשיג את הסככים העמוקים של ריגושיו,
יכולת הביסוי שלו נעצרה, בחציה הדרך למטרתה.
הוא הראה לי יצירות משלו, במוזיקה, בשירה, במכתביו, היו אלה תמיד קטעים
של רגשה טוערת, אך שבורת כנף, המלים והתחיים נראו לו כמטבעות שחוקות מכדי
לפרוט בהן את אוצרו הנפשי הגדול וזה העיק עליו שכן היה חייב ביסוי, חייב יצירה.
הוא אהב את החופש, נוד היה, שוטסן, רק בעת האחרונה חל בו שינוי כלשהו,

שוניו בדין של התאמתו על זן אהב את הארץ, את המעלה, את שירי הירושלמי של
עלמית.

חברותא שלטו חייבו לחלוצו, ליצן היה, אך לא נזקקו. מידה רובו שלו עשה
אם נשק החוסר שלו נשק חומאי, שלחני, ואילו היו בו של התבונות של השנייה
הדומין הבלתי מובל, לשמוע את רפאל מסלול בביטוי — היה זה הענוג לכולנו,
הוא היה מכריז לרוב, אם לא נביא בחשבון שעות של דודוך נפש.

אני הכרתי אותו מקרוב שנים רבות (רבות — שחוק הגורל), וידעתי ורך אהבתי
בנערות. הוא היה יציר משכעו, למארה, חסר כל רסן. אלמלא נפשו שניונה אותו, שכור
ליחוחים הדקים והמסופלים ביותר של האהבה, הוא היה כן עם עצמו וזו היא המצית
המורה, זו היתה צורה חדשה של מוזיקה.

חמתי עלי, שאינני מתאבל עליו כדרך שלמדוני, הלא היה רע נצורים שלי.
אפשר הזמן תקחה בנו את רגש האבלות, ואפשר עדיין לא סכרתי לעצמי את
עיבוד מותו, אלא שכשאתי הוגה באין חיותי, אני חש שברה של אסקלריה מאירה
שלי, שאיננה עוד. שרעותנו קרובה היתה כדי כך שלא פעם נסתכנו מערכי בשלו ושלו
בשלי, וכעת, שאיננו, דומני שוחתי בדיה זרה, שהרי עיקרי נפשו שתולים ומשוקעים
בנפשי, ואין הדבר מסתבר אחרת, זאת ועוד.

הזמן אמנם תקחה בנו את רגש האבלות על שהיה ואיננו עוד, אך לעומת זאת לא
נתקחה בנו רגש הנער על מה שרפאל יססיד מעתה ולהבא, ושגנחנו נהגים ממנו.
הנה הוא לא יקרא חלק ב' של "כעשב השדה" של סביב שכל כך מצא חן בעיניו, והוא
לא יהנה עוד מן הקונצרט לכינור של פרוקופיץ ומעוד שתי הלצות טובות ששמעתי
זה עתה, ואין לי רפאל לבוא ולבדחו בהן, והלא אין לך הענוג גדול מלבדו מי שמבין
ונהנה מבריחות — הרי, הוא היה צוחק.

והוא לא יהנה עוד ממראות הסבע שאהב, ומעיקר החיים — האהבה, ועיקר האהבה —
רעות של חברותא, ואנו שחיים — ונחיה — נמשיך ליהנות מכל אלה בלא רפאל
שנסל — והוא בסרות בחרותו.

וכאן מקום לצער כפול: על רפאל שלא יהנה, ועלינו שלא ניהנה בו, שהנאת הזולת
משיבה אור על זולתו, ובפרט אור של אישיות, והוא היה אישיות.

הלל

*

זוג נעלי ספורט ניצבות בפתח חזרי, נעליים מיותמות — שלו היו. מאובקות הן,
קירקות, ובלויות. אבק שבילי הגליל המערבי עליהן, אבני יחיעם וסלעי חניתה. הן
סבעו בחולות נהריה, עכו, התגנבו לשפרעם, הוליכו את בעליהן לבלדאשיץ, לוחו
בכל גודויו, נודדים של חבר שלמיה, של צעיר עברי, בלו הנעליים, ונודדו עוד לא
תמו. הוכרח להחליפן באחרות ולהתחיל בפרשת-נודדים חדשה — משמר העמק, מנסי,
מגידו, לאביון, ביצן, ולאחרונה — הגליל התחתון. ושם, ברמות לוביה, תמה פרשת
הנודדים, שם הגיע אל המנוחה.

לא קלים היו חיינו — נפש מתלבשת, שניסלסלה מסער אל סער ובסלסולים
אלו — נתעשרה בערכים. בהיר מחשבה היה וידע לעזור תמיד לחבריו, ורק לעצמו לא
יכול להושיע.

אסוני הוא, שאני יודע יותר מדי לנתח את מצב-רוחיי, — היה אומר. תמיד
שאף להגיע לפשטות, לטבעיות.

בחררה לחינו אותו בדרכו הקשה, ובמשנה-חרדה — עם צאתו לשלמית אך דוקא
שם מצא את עצמו. משם בא בוסת, מלא עוז, ואחרי זמן לא רב נתמנה להיות מסקר.

פוזאים רבים חיצו ואימן. בכל קצות הגליל והעמק, החרף, גבת, רמת-יזרעאל ועוד. בכל מקום נתחבב, אחרי מציאת כולם, — היה אומר, ושם הבריתו בולם בחור רש, רש המ"ב העליו, חרפון, המסקה.

ובהגיע עם הפעולה, ניצב בתוך החסיבה דרוך ומסוכן, ומפעולה לפעולה נתחשל ונתבגר, אך נששו וניספה גם אז להיות פתוחה. גם בין שריקות הכדורים ידע תמיד להתפעל מן הוריה בחניטה, ומן השקיעה ביחיעם, מן היוםי הראוי של אילון ומצובה, "ובכל זאת, יפה היא ארצנו", — היה אומר, ובמלים אלו קיבל את כל החוששו לארץ, — "יפה היא, מאוד יפה, וגוד להגן עליה", והוא באמת, ידע.

הגנו זוכרו גם ברצעים קשים, — אחרי שיירת-הדמים ליחיעם חזר וכולו מדוכך ומיואש. שם נסלו חבריו לסבל, חבריו לנדודים.

אך הוא לא נרתע. המשיך, והפעם אצלנו, עמנו. מאושר היה לצאת עמנו בראשנו, לסיוורים, לפעולות, "יש לזה טעם אחר" — אמר — "לצאת בראש כיתת משמר העמק, זה, משהו", ואנו הרגשנו זאת. בטחנו בו, בלילות מנוסי כשהתפלשנו יחד באבק המדורות של מגידו, כששכבנו בברחש ובאש הפגזים בערבות צינן, ומשמ, מצינן, חורנו יחד הביתה, ואלו הוא הלך הלאה. עוד רבה היחה העבודה לפניו — ובגליל התחתון שם בלוביה, תמה פרשת חיו.

הוא לא היה אתנו כשנשוב לחיות חיי-שלום. הוא, שאחז זמן כה רב בחרב, לא יזכה להחליפה במחרשה. מקומו יישאר ריק בינינו. לא נשמע מפיו את אמרותיו השנונות של מר בנסינג, של פיקויק, שירה של שלונסקי. יחסר הידיד, שידע לעזור ברצעים קשים, שידע להעשיר את חיי היום בהברקות קולעות, מלאנת הומור. לא נראה עוד את הילוכו המתנדנד, את ריקוד הקואציק ברצעי החלהבות. אבל כך ישרה בתוכנו זכרו, על כל הטוב, השמח והיפה שהיו בו. הוא הלך, ורוחו הטובה תרחף בינינו.

ה ר צ ל

"רפאל שלמתו?" כך אמרו עליו חבריו מן הפלמ"ח לשואלים אותם על אודותיו. קשה היום להעלות את דמותו. על-חמורות זה היה לנו תמיד סמל החיים. שפע של חיים ומרץ. אפשר לומר בפשטות: אהבנו אותו. ברצעים הקשים ביותר היה מסיק מפיו את מרביות-מליצותיו ועל כורחך צחקת. משוכנע היית אותה שעה כי אראפשו להיסב מזה לקלוע אל המפרה. הוא היה תחיל הוחרק בינינו. בצחוק היה אומר לנו: "כל עוד הכדור לא רץ אחרי, — אינני ממהר לרוץ אחרי".

מעולם לא שש אלי הקרב, אך בשעת הקרב היה מן הנדוים ומן האמיצים. הרי האמת היא, שתמיד ראיתי בו נער, אחת הדמויות שטשרניחובסקי יודע לשיד עליהם. תמיד היה בו דבר מה אביבי, זוהר וזורה.

אין זו הפעם הראשונה שיצאנו לקרב. תמיד, בלילות בנקודת ההיערכות, לפני שכל אחד הלך לתפקידו, ברצף האחרון, היינו מבקשים — אנו, קומץ חברי הקיבוץ, — את ההודמנות לחרוך יד איש לרעהו ולפעמים מנסיים היינו לחפות על ההתרגשות בטסיחה חברית, ובפינו איחולים: "תצא אתה שלם", כך יצאנו הרבה פעמים. וחורנו הרבה פעמים. נמלשנו בלחיצת-יד והתפלאנו איש על עצמו ואיש על רעהו. היחה בינינו דמות אחת שלא יכולתי לשער בנפשי שהמחת יחטפנה, היה זה רפאל. יותר מדי חיים היו בו. הוא והמחת לא יכלו להודותה. הלא אך לפני שבוע חורנו מלאגיון, רק לפני כמה ימים מצינן, רק יום אחד לפני לוביה טיילנו, פפרחחים בני 15, לטירה על מנת "להתבדר מעט". כל פעם חורנו הביתה והוכחנו לעצמנו ולאחרים, שאנו חיים ונחיה.

חגג נפל, לחמו מול כוח עצום ולא יכלו לו, לא ידענו אז את חשיבות המערכה.
לא ידענו, שבזכות ההתקפה ניצלה שבריה, אך רפאל לא יחיה עוד. ישאר לנו רק זכרו.
זכר של חבר חפז ונאמן, בשפילנו יוסיף תמיד להיות צעיר, חוסס ורעון.

ז א ב

כמו רבים רבים שנשלו נפל גם הוא. פיוס זה נראה ומשתמע במרווח אכזרית כל
כך: "נפל בקרב", כמה הורגלנו לסטוק איום וחותר זה, כמה פעמים דברנו על כך,
כמה כאבנו תמיד את מותו של האדם המוכר, ובכל זאת, משהו מיוחד קרה כאן, משהו
שמתרועע: כך, אבל למה דוקא הוא. הרגשה אגואיסטית זו מלווה אותי כל הזמן ואינה
נותנת מנוחה. הן לא אחת הורגלנו לעמוד גם אנחנו מול אותו "כמעט" גורלי, שהיה
עלול לצרף גם אותנו לרשימה, לקטע המשוט "נפל בקרב". אצלנו נתקבל מסוק זה
בדרך אחרת לגמרי, רפאל איננו, רפאל היה ואיננו. התמהון הזה, השאלה הפשוטה
הזאת: האם באמת איננו, או אולי...

בנראה, שכך, דוקא ברגעים האלה צריך להבין, צריך לדעת לא להשלוח את עצמנו,
צריך לדעת, שכל הרפאלים, היקרים מליכך, לא ישובו. שהטון, שנוצר במשך כל אותן
השנים סה בארץ, הועם הפעם. זכרון הנוסלים שלנו ייכנס לתוך החיים שלנו, לכניה
החדשה של הארץ, לכל מפעל שיתקיים בו.

יש משהו נשגב בנפילה זו, רפאל כחלק מכל היגונות הללו מהחה אצלנו את הסמל
והמשמעות של התקופה הזאת.

בלבנו תהום, איזה ניתוק, או קרע שיעמוד בעינו וילחצו בכל חיינו להבא, רפאל
הרי זה — החיים הצעירים שלנו, רפאל זהו יהיו המיוחד שלנו, רפאל — זה סמל הליכוד
הפנימי של הדור הצעיר, שהוא מליכך לא מוגדר ולא מובן להרבה מאתנו. כואבים אנו
ומתגברים, וזוכרים הרבה מאוד, נזכרים בכל תנועה, בכל קו בפנים. ונזכור את הפנים
הללו, נזכור כי רפאל היה אומר:

ובעוד באישונך תמהונות בוהים

והיראה בקצות הפה כואבת,

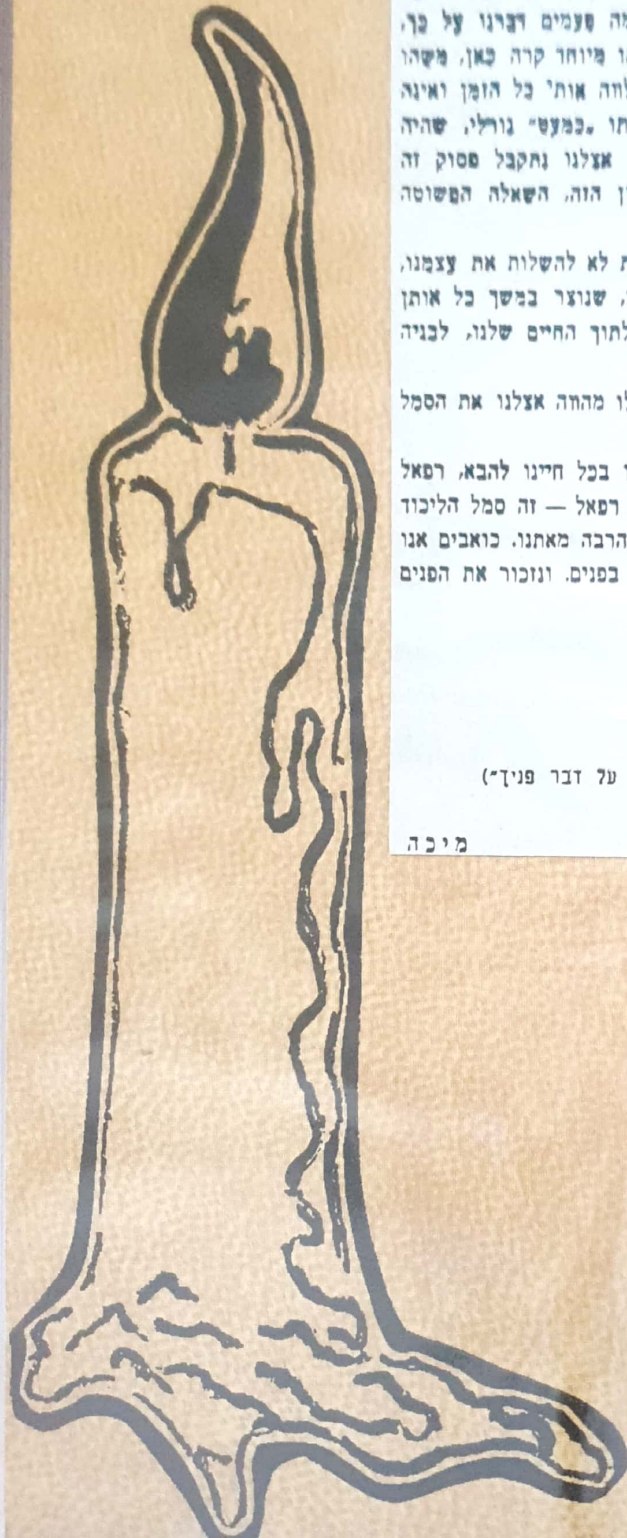
הוארת עד אימה בצלם אלהים,

בצלם עולמותיו חורי האבן.

(נ. אלתרמן "שיר על זכר פניך")

כן, עד אימה הואר, הואר, אבל איננו, אינו.

מיכה

אנחנו חוזרים אליך, רפאל

אני פה עדין נזיר, נזירי לא לכתוב, לשנות ולא לזכור.
אחילה אמרנו: הרצה אלים בעולם, ופלך האלים — המול, הוא איב החוקיות,
ולכן — יידענו, כי אם יש חוקיות בעולם, הרי החשבון פשוט מאוד
— כך וכך אני במחלקה, בשלונה, בנודד, כזה וכזה הוא הזמן שעבר היום
שבו נפל הראשון, משבצ, כך וכך נישלים במשך זמן כזה וכזה, והמסקנה החוקית
והבורית היא זו: פעבור זמן מסוים, משוער מראש, מצטרפים אנו לאלה שהלכו.

אך אם הפול הוא יידענו...

כך היה תחילה.

אחר כך שקעה שמינו של אלוהי-המול, וזרחה שמינו של אלהשכחה, והיא
צמדה כל זמן המלחמה עד היום.

לא כן היום, היום נגמר הכל, לא ניבורים, לא הוד וזוהר, היום אין "חילינו", —
היום יש "שלושה חילים משותפים" פרצו לחנות ברחוב... פינת... וכך... הגבורה
"בנסה למחסן" יחד עם התותחים, עוד מעט יצטרפו אליהם שירי ה"צייבאסרוף"
וביטורי-המלחמה, — ואנחנו נשארים "המלכים העירומים".

והמלכים העירומים מבקשים לעצמם בנדים חדשים ללבוש, ועד שימצאו את
הבנדים החדשים, מתעטפים במחלצות הישנות של יום אתמול בעזרת הדמיון והזכרונות
(מערכות צפון, "בשדות מלשת", "האלים העצלים" ועוד), אולי זה סבבי, ואולי
זכני, אולי זוהי למעשה, אותה עבודת-אלילים לאלהשכחה אשר ע"י זכרון-העבר
הוא משכיח את ההחיה.

רפאל היה הראשון.

התקופה שערך הסוגי, הראשונה עברה על יחידתנו ללא קרבות מרוביקרבנות.
היתה הפשיטה על מנסי, היתה הטרדת לאגיון והיה כיבושה, היתה אופ"אל זיגה, היתה
בם ביגין, שם שמענו לראשונה על גודד "שהלך", הרבה שמענו כבר על אחד "שהלך",
ועל שני, מהם קרובים, מהם חוקים.

(— אתה מכיר את מי? תן סיגריה...)

— נו, מה אתו?

— הלך בירושלים.)

אך בניגין שמענו לראשונה על גודד שהלך, על פצועים שנשארו בשדה,
על חללים שנשארו, על נעדרים, ועל היוצאים במול, שהועברו לעורף להיערך מחדש.
הדבר לא עשה רושם, בעת ההיא עדיין עבדי המול היינו, אמרנו, "אותנו לא יקרה
הדבר".

כן, — עד לוביה.

בלוביה, על הגבעה, שתפקידה היה לרתק את הכפר ולהבטיח את האגף הימני
של הכוח הפורץ, עזבונו המול.

ישבנו שם 8 שעות, ישבנו 50, וחורנו 15 בריאים, כמעט לא תמצא חיל שישב
5 (10, 24) שעות כאלה... בסופן משאירים את ההרוגים והסצועים בידי אלה-המול.
אחד זוכר מכל איתן השעות את החום, והשני — את הגשם, האחד את הצרחש,
השני — את הצלפים הערבים, שתפסו עמדה משמאל לעץ הבודד, אך אין איש
זוכר, אין מזכיר ואין אוהב לדבר על אלה שנשארו שם, כי כל החוזרים מאוהן
השעות עושים את השכחה לאלוהיהם. הבינו: זה היה המגן והשריון, זה היה
אל-המלחמה, שבוערתו הלכנו שוב ושוב לשמונה (10, 24) שעות כאלה, שאם לא כן
לא היינו יכולים.

התבינה, צעיל, מדוע לא באתי אליך עד היום הזה לשבת שלי ולספר לך
ומדוע לא באתי אל כל ההורים והקרובים של אותם שנשארו שם, כלוביה: אחר כך
למדתי ללכת, והרי ללכת לדבר קשה מקרב.

אבל אז באתי למשמרה העמק בסגור אפור ומלוקלך וישבתי בחוריה הקדומה
מול לובקה ובנימין, כילד קטן ששיבר צנצנת יקרה, וכאוחו ילד, ששואלים אותו,
מה עשית, ואין לו מה לומר, — כן לא היה לי מה לומר.

אבל עכשיו, כאמור, הכל אחרת. עכשיו חוזרים אנו אל הזכרונות, וכדי שלא
נשאר בודדים, יושבים אנו מול התמונות ונוכחים יחד, הכל חשכנו עליך, רפאל, —
שתהיה משורר, או מוזיקאי, או סתם בחור המרקיד במאנדולינה ומעלה חיוך
בציטאסין ממר בנטינג ופיקויק אהוביך, — אבל כחייל לא ראינוך.

כשהלכת לקורס מ"ב, ישבנו רציניים והיו מביעים תמהון בניד כתפיים
ועפעף או בפסוק מעין: "כנראה, המצב בפלמ"ח קשה מבחינת חומר למפקדים".
הדברים נשתנו לאט לאט במשך הזמן

אתה המ"מ הראשון בינינו שהלך לאש. כשחזרת מהראדאר וישבת על הצד
השני של המודעה "מי מצא...", כשכולנו מקיפים אותך, ואתה משרטט את המרשם
של מחנה הראדאר ואת תוכנית ההתקפה, ומספר על הלילה הזה, — התחלנו להכיר
אותך בצורה אחרת. וכשהיינו זשים ומדשדשים מסביב למכונת-המשא של אבו
זריק, ואתה כבר עברת את חמרה, ושפרעם, ועכו, וכבר עברת לאלה-המזל, ועשית
שריון של קשיחות, וכל הסנטימנטלי שבך נגנו בכתבים ומכתבים, הלכה וגמגמה
דמותך הישנה, ונוצרה דמות חדשה.

לראשונה ראיתיה על משלט רפאל בפשיטה למנסי. ישבת מאחורי אבן או סלע.
כשרגליך מקופלות תחתך והצידה-שמאלה, ראשך חבוש כובע-גרב, חצי-גופך העליון
מורב מעל למחסה, ואתה מנהל את הכיתה בתנועות ידיים וצעקות.

היו לך תנועות ידיים וגוף גמישות וקצובות. משהו מעין רקדנית היושבת
על במה ורוקדת בחצי-גופה העליון בלבד. הרבה זמן לאחר שהייתי צריך להסתכל
בתמונה, כדי להעלות בי שוב את מראה-פניך, עוד זכרתי את קחי גופך בצורה זו.
מעין קשת מתוחה מימין, ולמעלה היד, הראש והכתף אל שמאל, ולמטה הרגלים
במקופל, או לפעמים רגל שמאלה פשוטה הצידה.

מאז נוהג הייתי להעיר לך הערה אבהית ופקודית: "רפאל, עליך ללמוד לפקד
על הכיתה בשכיבה, אתה מושך אש", — ואתה היית מחייך לעומתי ומכריח גם אותי
לחייך, "עזוב שטויות! העיקר המזל!"

על רפאל היו אומרים: זהו טפוס שאינו מתאים למחת. כך היינו מחלקים
את האנשים לסוגים ("מתאימים" ו"בלתי מתאימים") והיינו תמהים מאוד, כשהמציאות
לא היתה מתחשבת בחלוקתנו זו.

מאז לוביה נחרדתי כשהגיעה אלי השמועה שהחברה חושבים, כי הגני מן
הסוג "שלא מתאים לו" — —

ללוביה הלכנו בהרגשה רעה.

ראשית, כבר דברו על הפוגה. ולפני הפוגה אין איש רוצה... שגית, מחלקתי
היתה מצורפת לפלוגה זרה. מפקד זר, מחלקות זרות. אין זה נעים. הפלוגה נשארת,
הפיקוד נשאר, — ורק המחלקה הולכת. היה זה יום, או יומיים, אחרי בינון, והיינו
עייפים כבר.

זוכר אני את המתיחות שלפני הקרב, והעובדה שהמחלקה הולכת בלי פקוד
הפלוגה גרמה לסכסוכים קלים ודבריריב בעניינים טכניים. האם נקבל תחמושת מן
הפלוגה שאליה אנו מצורפים, ואוכל, ומימיות וכר — ורכנו קצת, וצעקנו, ונסענו

לפדורי, לפיך לא חספוני, ותפסה לא היתה מדויקת — והלכנו על ריקי. מספר
הגדוד היה אוסטייץ' עד קה הצליח הגדוד בכל מבצעי. הידיעות אמרו, שהאויב
הוא בלי נשק מסיע. ולנו — מרגמות ותותחים. התוכנית נחכנה למעשה (היום
הנוו כבר חכמים ויודעים, שזה אסור) מתוך אומדנה, שהאויב לא יגלה התנגדות
רצינית בסני כוחנו, ולא יבצע התקפות נגד רציניות.

יצאנו, כרגיל באותם הימים, באחור של כמה שעות.
התותחים הרעיו, 'פרימוס' זרק כמה גריקנים חמרי נפץ, יחידת משוריונים
(קופסאות-פח, שכתוב עליהן 'לפדורי אויב מתוך לתחום') יצאה מכיחן שבדיה.
תפקידנו היה: תפיסת משלס מימין לכוח הפורץ; ריתוק לוביה באש מכוונת
יריה; והבטחת אגף ימין.
הכבוש היה קל, ערבים לא ראינו, שמענו כמה יריות וכמה צעקות, המשלס
וכבש.

דמדומים, הכפר נראה במרחק, חילקתי את הגזרות לכוחות, ונגשנו לגרד
במידת האפשר את הקרקע הסלעית

במשך כל הקרב של אותו יום איני זוכר את רסאל. הוא היה באגף ימין,
אגף שנראה תחילה כסחות מסוכן, כשעלתה השמש. נתברר, שהכוח הפורץ נעצר
בסרברי הכפר. הערבים מוכיחים התנגדות חזקה בשיטה קיבוצית-ישובית מובהקת —
אין להם כוח-אש. ואין הם יורים כדורים לכל העברים. יורים הם בשעת בטחון,
וקולעים למקום שצריך ובמי שצריך. המפקדים של הפלוגה הפורצת נסעצו ויצאו
מכלל פעולה. הכוח נעצר ומחכה להוראות. לאחר זמן-מה יצאו הערבים להתקפה נגד
האגפים. אגף שמאל, שהיה שיך למחלקת היבניאלים, ואגף ימין — שלנו.

התקפתם בוצעה עלידי כוח קטן של 50—60 איש, הנעים בגלישה ובזחילה
בין היותים, הצברים והשעורה הנמוכה שמסביב. נסעצו הפצועים הראשונים. האלחוסן,
המקלעונים. אחריהם — מפקדי הכיתות. כלומר: כל מי שגילה פעילות בשטח. נתברר,
שאין אפשרות לשבת בשטח הגלוי, ובקשתי או נסיגה לגן-הפרי מאחור, או תגבורת
למכת-נגד. שני הדברים לא אושרו. תגבורת לא היתה, ונסיגה לא אושרה.

ואז הביאו אלי את רסאל. כך ראיתיו לראשונה בקרב זה. נשאו אותו ארבעה
חיילים, כשהוא שוכב על גבו, ופניו אלי. הפיח שנתפייחנו בו בלילה כמעט נמס,
ופניו היו אפורים-כחולים. הוא ניסה לומר משהו, ואני קלטתי רק — 'אפריים',
אפריים.

אין תועלת בתיאור המשך הקרב, שהיה ערבוביה אחת. מיד לאחר שמקדתי
להוציא את רסאל אל העורף והחיילים החלו לשאתו בקפיצות וגלישות, הופיע מנסור
הפצוע — וניתנה סקודת נסיגה שלא הגיעה, בכלל, לכל האנשים.

בסגירה נסקדנו מחדש, ובמסקד, שנכחו בו 15 מ'50, עברתי את המעבר הזה
מן המזל אל השכחה. ועברנו את המלחמה בלי להזכיר ובלו להזכר, בפגישות של
מילוי-חובה עם ההורים ומלות-פרידה על קברם וימות זכרון.

זהיום אנו שבים אליכם.
היום אני שב אליך, רסאל הרע.

אתה, שנשארת כפי שהיית, שלא שונית. שיד הזמן לא פגעה בך, כפי שפגעה
בנו ובצירה הזאת שהיינו שותפים לה בשנה האחרונה.
שלום לעפרך, רסאל.

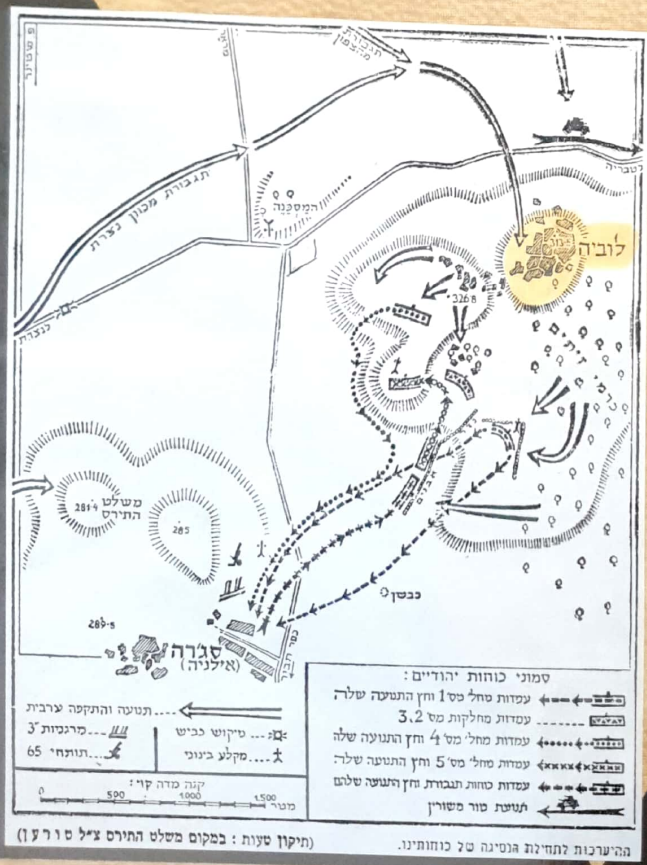
אפריים ריינר

רפאל גולדי בייפושים י"ב בחשוון תרש"ז - 20.10.1926
 לקיבוץ בא בגיל 10 יחד עם צעיל אמו ויחמגן ססיר. לפני כן למד בבית הילד
 לילדי-עובדים במל-אניב.
 במסד החינוכי במשמר העמק השתייך לקוצת "אילוח" מהקבוצת הראשונה של
 המוסד החינוכי.
 בעל נפש פיסית וסג סוער, אחת אמנות פנימית ושירה,
 מדריק בנצנצוי המודר, אהוד קסמן פערץ ע"י חבריו. את שנת ה"ב היה עם
 קבוצת במרחביה,
 ב 1945 חזר לקיבוץ.

פרטי מרתן

9.6.48

במסגרת של מחלקה שהחזיקה באחד ממש-
 לסי לוביה פקד רפאל דויטש-אלטברג, בן
 משמר-העמק, על כיתה בקו הקיצוני של מחלקה
 זו. אנשי המחלקה עמדו מול כוחות ערבים
 גדולים, בני כמה מאות איש. ב-9.6 בבוקר,
 בשעה 9, בפצע פצעים קלים. סרב להחבש
 ותבע מהחובש שיביחבו להשתתף בקרב. המק-
 לען של כיתתו ועוד שני חברים נפלו באש
 הקשה של הערבים. בשעה 10 בפצע ע"י כדור
 בחזה, חברים ניסו להוציאו מקו האש, אך
 אגב הוצאה בפצעו גם הס. הוא נפגע עוד פעם
 אחת ומת. אחד מחבריו, שהשתתף בקרב זה,
 מספר: רפאל תבע "עזבוני לבפשי ואתם המשיכו
 להגן".

לוביה-
 מפת הקרב
 שבה נפל
 רפאל ז"ל

ת.נ.צ.ב.ה.
רפאל דויטש-אלטברג
1926-1948

...אך נכבד את כולם
את יפה הבגרות והתאור
כי רעות שבבאת, לעולם
לא תתן את לבן לשכוח.
אדבה וקודמת בדם
את תשובי בתנו לפלוח.

חיים גרי.